

דרשות
נודע
ביהודה
השלם

חנוכה

דרושים מד - מז

לעילוי נשמת
הרב החסיד
ר' אברהם ישי
ב"ר יחיאל מיכל ז"ל
נלב"ע יום כ"א כסלו
האי שתא תשפ"א

- בלתי מוגה -

דרוש מה

יש לבאר למה לא קבעו ימי החנוכה למשתה ושמחה, וגם למה לא היה נס עם שאר הדברים שנטמאו • עיקר כוונת היוונים היה לבטל השראת השכינה מישראל • נר המערבי היא עדות שהשכינה שורה בישראל, וכ"ש הנס שהדליקו ח' ימים • בחנוכה היה נס כפול - שנתחדש הנס של נר מערבי ושדלקו הנרות ח' ימים • הנס נעשה דווקא ע"י הנרות המורה שהשכינה שורה בישראל • שיחה בביהכ"נ גורמת להסתלקות השכינה • בעוה"ז אוכלים הצדיקים במתנת חנם ולכן יש בושה משא"כ בעוה"ב • יש צדיקים שגם בעוה"ז אוכלים מפרי מעשיהם, ולכן משה שלא החשיב עצמו לראוי זכה לתמונת ה' יביט • כדי לזכות לחזות בנועם ה' יש לזהר מלפגום העינים, והיוונים כיוונו להכשיל את ישראל בעריות • מצות צדקה מסוגלת ביותר לזכות ליהנות מזיו השכינה גם בעוה"ז

דרוש מו

יש להבין למה לא נעשה הישועה מהיוונים ע"י זרע דוד הראויים למלכות • עיקר כוונת היוונים היה לעקור הכהונה מישראל • הגזירה של 'כתבו על קרן השור' היה להזכיר חטא העגל ולקטרג על אהרן • נס חנוכה נעשה ע"י זרע אהרן כדי להראות שחטא העגל נחשב לאהרן לזכות • היוונים טמאו כל השמיים כדי לעקור הכהונה • היוונים כוונו ב'קרן השור' לייאש את ישראל מן התשובה • ביאור פסוקי ההפטורה ע"פ האמור • היוונים כוונו ב'קרן השור' לרמוז שלא יבטחו על קדושת ירושלים וביהמ"ק • נס פורים גדולה מחנוכה כיון שהיה בחו"ל • בזמן הגלות הבתי כנסיות מגינים עלינו • ביאור בדברי רש"י 'שהיה אהרן בוש' וכו' ע"פ האמור • ביאור תשובת ה' לשטן ע"פ האמור

דרוש מז לשבת חנוכה

עיקר השמחה בגאולה העתידה תהיה בעבור כנסת ישראל • בזמן הגלות השכינה שורה בישראל בסתר בזמן הגלות הדין משותף ברחמים ובזמן הגאולה תהיה רק רחמים • בגלות גלתה השכינה עמנו אבל איננה שורה בתוכינו משא"כ בעת הגאולה • הנביא ביאר דבריו שכוונתו על הגאולה העתידה דווקא • השכינה גלתה עם ישראל כדי ללקט ניצוצי הקדושה • עיקר גלות השכינה הוא בשביל ישראל ודרך אגב היא מלקטת הניצה"ק • אף שיש לנו בגלות בתי כנסיות אבל אינם מכוונים נגד ביהמ"ק של מעלה • רמז בפסוק 'עד אמצא מקום' וגו' ע"פ האמור • 'יש תקוה לאחריתך' - הכוונה על הגאולה העתידה דווקא • לעתיד לבא יתבטלו העונות ולא יהיה עוד מורא מהקליפות • חזרת השכינה והארון למקומם הוא סימן על הגאולה הנצחי • התשועה בבית שני לא היה ע"י בית דוד כיון שהיתה רק פקידה • נס חנוכה היה ע"י פך של שמן לרמז שלא תתקיים מלכות החשמונאים • בתחיית המתים יתגלגלו מתי חו"ל במחילות בתוך הקרקע עד א"י ושם יחיו

דרוש מר

[דרושי הצל"ח דרוש לג]

[א] בענין הנס של חנוכה נתקשו כל המפרשים (ב"ח או"ח סי' תרע; ט"ז שם סק"ג), למה יוגרע נס הזה מנס שבימי מרדכי ואסתר שהוא בימי הפורים, [ש]מלבד קריאת המגילה שהוא לפרסומי ניסא נקבע גם כן ימי משתה ושמחה ויום טוב להרבות בסעודה, ולמה לא קבעו גם כן ימי חנוכה, מלבד הדלקת נרות שהוא לפרסומי ניסא, לימי משתה ושמחה. ואני מדקדק עוד יותר על עיקר הנס, הלא כמו שטמאו כל השמנים טמאו גם כן שאר הדברים, ולא היה להם לא סולת טהור למנחות ולא יין לנסכים, ולמה לא נעשה להם נס שימצא להם מעט סולת טהור למנחה, ויהיה הנס שיקריבו ממנו שמונה ימים עדי יעשו בטהרה, וכמו כן יין לנסכים, ומדוע נעשה הנס הזה דוקא בשמן למאור.

יש לבאר למה לא קבעו ימי החנוכה למשתה ושמחה, וגם למה לא היה נס עם שאר הדברים שנטמאו

[ב] ונראה, כי עיקר כוונת היוונים היה, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל' (בראשית רבה ב, ד), ורצו שלא תהא השכינה שורה בישראל. ובאמת באותו זמן שנעשה בית המקדש עבודה זרה, שהרי שיקצו אבני מזבח ועשו בו תקרובות עבודה זרה (ע"ז נב, ב), מסתמא נסתלקה השכינה משם, כי "קצר המצע

עיקר כוונת היוונים היה לבטל השראת השכינה מישראל

מהשתרע והמסכה צרה" וגו' (ישעיהו כח, כ), ואי אפשר לשני רעים וכו' (יומא ט, ב),^א ובכל מקום ששורה הקליפה, השכינה בורחת משם,^ב וזה דרך הקדושה להיות כמלך עלוב ונדחה מפני הקליפה.^ג והנה היה מקום להרהר, מי יודע אם תחזור השכינה לשכון בבית הזה שנעשה בית עבודה זרה, וכמבואר בדרושי הרא"ם על הסמ"ג (הלכות חנוכה ד"ה וטמאו), והקב"ה ברחמיו ורוב חסדיו הראנו אות לטובה, כי עדיין חבת הקודש מכשרת הבית הזה, ושתחזור השכינה להיות שורה בבית הזה.

והנה נרות המנורה הוא עדות לישראל שהשכינה שורה עמהם, וזה נר המערבי, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בפרק במה מדליקין (שבת כב, ב), ובפרק כל קרבנות הציבור (מנחות פו, ב), על פסוק (ויקרא כד, ג) "מחויץ לפרוכת העדות יערוך אותו אהרן" וגו', וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, ומהו עדות, זה נר המערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. הרי שעל ידי דליקת הנר יתר על זמנו לפי דרך הטבע, היא עדות

נר המערבי היא עדות שהשכינה שורה בישראל, וכ"ש הנס שהדליקו ח' ימים

א. ז"ל הגמרא שם: מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. עבודה זרה, דכתיב "כי קצר המצע מהשתרע", מאי "קצר המצע מהשתרע", אמר רבי יונתן, קצר מצע זה (בית המקדש - רש"י סנהדרין קג, ב), מהשתרע עליו שני רעים (שכינה ודמות הפרצוף - שם) כאחד. "והמסכה צרה כהתכנס", אמר רבי שמואל בר נחמני, כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי, אמר, מאן דכתיב ביה (תהלים לג, ז) "כנס כנד מי הים", נעשית לו מסכה צרה (כאשה שנעשית צרה לחברתה - רש"י שם). ב. ראה ראשית חכמה שער הענוה פרק ב מה שהאריך בזה. ג. ראה תומר דבורה פרק א.

על השראת השכינה, וקל וחומר כאן שדלקו כל שמונת הנרות יתר על זמנן לפי הטבע זמן מופלג כזה שנעשה נס והדליקו ממנו שמונת ימים.

[ג] **ונמצא** שהיה כאן שני ניסים כפולים, הנס האחד היא משיכת נר המערבי שהיה דולק יותר משאר הנרות, שהרי ממנו היה מתחיל וכו', ונס השני המשכת ההשפעה בפך הזה להוריק ממנו שמונת הימים. ואף שהנס הראשון שנעשה בנר המערבי אין זה דבר חדש, שהרי זה דרכו היה כל הימים בימי שמעון הצדיק (עי' יומא לט, א), מכל מקום עתה כבר היה מקום להתייבש מזה ולומר כבר נסתלקה השכינה על ידי שטמאו היוונים את בית המקדש הזה ועשו בו תקרובות עבודה זרה, וכיון שחזר הנס כדרכו זה סימן שעדיין לא זזה שכינה, ונס זה נעשה גם ביום הראשון, אבל הנס השני נעשה רק בשבעת הימים, אבל ביום הראשון אין כאן נס השני כלל, שהרי היה בפך הזה להדליק יום אחד.

ובזה מתורץ קושיית הפוסקים (בית יוסף או"ח סי' תרע) שהקשו על שקבעו ימי חנוכה שמונה ימים, והיה להם לקבוע רק שבעה ימים, שהרי ביום ראשון אין כאן נס. ולדידי ניחא, דגם ביום הראשון ראוי לקבוע זכר לנס נר המערבי שחזר למקומו.

[ד] **ומעתה** מתורץ מה שהקשיתי, למה נעשה הנס דוקא בשמן למאור ולא ביין לנסכים או בסולת למנחות, לפי שכל עיקר המכוון בנס הזה להראות שלא היה בכח היוונים לסלק השראת השכינה מישראל, ולכך נעשה הנס הזה במנורה שהיא עדות על זה. ולפי שבנס הזה ראו אור גדול, השראת השכינה בישראל, כבר היו שבעים מזיו השכינה מעין עולם הבא שאין בה לא

בחנוכה היה נס כפול - שנתחדש הנס של נר מערבי ושדלקו הנרות ח' ימים

הנס נעשה דווקא ע"י הנרות המנורה שהשכינה שורה בישראל

אכילה ולא שתיה רק צדיקים יושבים כו' (ברכות יז, א), לא היה כאן מקום לקבוע ימי משתה ושמחה דברים גשמיים, רק מאורי אור שהוא מעין עולם הבא, מה שאין כן בימי מרדכי ואסתר לא היה זכר בנס ההוא להשראת שכינה בישראל, רק הצלה ממות לחיים, חיי עולם הזה, קבעו בו מעין הנאת עולם הזה שמחה ומשתה.

ואם כן בימים הללו ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שזה היה כוונת היוונים. והנה בעונותינו הרבים בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה, כי חרב בית מקדשנו, והקב"ה ברחמיו השאיר לנו שארית, וכתוב (יחזקאל יא, טז) "ואהיה להם למקדש מעט" אלו בתי כנסיות (מגילה כט, א), ושם השכינה שורה. ואלו המדברים בבית הכנסת, אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפניו גדול מזה, וזה מטמא אור הקדוש דוגמת היוונים שטימאו המזבח, כי זה מעמיד צלם בהיכל, כי בכל עבירה נעשית קליפה ורוח הטומאה¹, ובעונותינו הרבים נתפרץ הדבר מאד.

[ה] **והטעם** שבעולם הבא צדיקים נהנים מזיו השכינה, ובעולם הזה נאמר (שמות לג, כ) "כי לא יראני אדם וחי", נראה לענ"ד על פי מה שכתב האלשיך בפסוק (ירמיה ב, כא) "ואנכי נטעתך שורק כלו זרע אמת ואיך נהפכת לי [סורי הגפן נכריה]", במה שידענו מהירושלמי (ערלה א, ג), כי המברך זמורה בארץ ותוציא בדים ותשלח זמורות וענבים, שאמרו, שכל השנים הראשונים שהעלים שלה הפוכים אחורי העלים כלפי האם, היא סימן שיונקת עדיין מן האם, כדאמרי אינשי, 'מאן דאכיל דלאו

שיחה בביהכ"נ גורמת להסתלקות השכינה

בעוה"ז אוכלים הצדיקים במתנת חנם ולכן יש בושה משא"כ בעוה"ב

ד. ראה ראשית חכמה שער הענוה פרק ג.

דיליה בהית לאסתכולי ביה^ה, ואחר זמן שפני העלים כלפי האם, הוא סימן שאינה צריכה שוב לאמה ויונקת מעצמה. ונבוא אל הענין, שאומר הוא יתברך אשר השכינה היא עיקר ואם בישראל^י, אמר "הנה אנכי נטעתך שורק כלו זרע אמת ואיך נהפכת לי", שהראית לי עורף ולא פנים כעלים של זמורות ההברכה שאחורי העלים כלפי האם, כן הפכת פנים מנגדי, והוא הפך הגפן שכשהשורק יונק מן האם הופכת אחורי העלים אלי, ועתה "איך נהפכת לי" ואיך יונקת ממני ודבוקה בי, כי אם אדרבה את "סורי גפן נכריה" כי נפרדת ממני, עכ"ל האלשיך, ודברי פי חכם חן.

והנה ידוע כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט, ב), וכל מה שהצדיקים אוכלים בעולם הזה הוא מתנת חנם, ואין הצדיקים מבקשים בעולם הזה כי אם מתנת חנם, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל (ספרי ואתחנן א) בפסוק (דברים ג, כג) "ואתחנן" כידוע^י, אבל בעולם הבא אז מקבלים שכר מעשיהם הטובים, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (עירובין כב, א): היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. וכיון שהצדיקים בעולם הזה אוכלים מתנת חנם, נמצא נהנים מהקב"ה במתנה, ו'מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי ביה', ולכן נאמר "כי לא יראני אדם וחי".

[ו] **וזה** נראה לענ"ד מה שאמרו רבותינו ז"ל (שמות רבא ג, א): בשכר כי ירא משה מהביט (שמות ג, ו), זכה ל"תמונת ה' יביט" (במדבר יב, ח). וצריך להבין, מה זכות היה לו בזה שירא מלהביט.

ונראה, לפי שיש צדיקים גדולים מאד שאפילו בעולם הזה אינם אוכלים

מתנת חנם מהקב"ה, ואף כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה וכו' (פאה א, א), והמה יש להם כל כך מעשים טובים, עד שקצת פירות מפרי מעשיהם מספיק להם לכל חיי העולם הזה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות יז, ב) בפסוק (ישעיה מו, יב) "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מן הצדקה", שכל העולם ניוונים בחסדו ובצדקתו של הקב"ה, והמה ניוונים בזרוע^י. והנה צדיקים כאלו היה ראוי שאף בעולם הזה יזכו לחזות בנועם ה', כי אינהו לא אכלו מדלאו דידהו, ומי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה, אלא שעניו גדול היה והיה קטן בעיניו, עד שהיה נראה לו שאין פירותיו מספיקים לו וגם הוא ניוון בחסדו של הקב"ה, ומאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי ביה, ולכן ירא מהביט אל ה', נמצא שזהו ענוה גדולה לגבי משה רבינו, ולכן זכה ל"תמונת ה' יביט".

[ז] **וכל** זה בעולם הזה, אבל בעולם הבא אז הגיע יום המחר לקבל שכרם, וכל אחד מקבל שכרו ואכל מדילהו, ולא בהית לאסתכולי ביה בקב"ה, ולכן צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה ומראים כל אחד באצבע, שנאמר (ישעיה כה, ט) "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" (תענית לא, א).

[ח] **אלא** שלזכות לחזות בנועם הזה צריך לשמור כח הראות שלא לפגום העין, ולעתיד נאמר (ויקרא יא, מה) "והייתם קדושים", יכול כמוני, תלמוד לומר "כי קדוש אני" (ויקרא רבא כד, ט). ולקדושה יתירה צריך

יש צדיקים שגם בעוה"ז אוכלים מפרי מעשיהם, ולכן משה שלא החשיב עצמו לראוי זכה לתמונת ה' יביט

כדי לזכות לחזות בנועם ה' יש ליהדר מלפגום העינים, והיוונים כיוונו להכשיל את ישראל בעריות

ה. פירש הפני משה: דסימנא על כך הוא דמאן דאכיל מדחבריה בהית מסתכלא ביה, בוש הוא מלהסתכל בפניו, והופך פניו לצד אחר. ו. ראה זוה"ק בראשית כב, ב; אחרי עד, ב. ז. ז"ל הספרי: שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד מלך ישראל, והיו יכולים לתלות את העבירות במעשיהם הטובים, ולא בקשו מן המקום שיתן להם אלא חנם. זה הדבר קל וחומר, ומה אלו שיכולים לתלות את העבירה במעשיהם הטובים ולא ביקשו מן המקום שיתן להם אלא חנם, מי שאינו אחד מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות מתלמידיהם, על אחת כמה וכמה שלא יבקש מלפני המקום שיתן לו אלא חנם. ח. פירש רש"י: "כל העולם כולו נזוין בצדקה" - בצדקתו של הקדוש ברוך הוא, ולא בזכות שבידו. 'הם נזוין בזרוע' - בזכות שבידם, ובצדיקים משתעי קרא, וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ברוך הוא.

גדר ערוה, וכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (שם, ו). ומה מאד בעונותינו הרבים פשתה המספחת בנסעם לטייל איש ואשת רעהו יושבים בקרון אחד, וממה נפשך, אם יושבים זה בצד זה, יש כאן קירוב בשר ודוחקים זה את זה ויצר סמוך, ואם יושבים זה נגד זה, יש כאן הסתכלות בכל עת ובכל רגע, ואם אין איש עמהם והקרון הוא מסובב, יש כאן גם כן משום יחוד. וכל כוונת היוונים היה להכשיל בעריות ולבעול הנשים, והנס נעשה על ידי חנה ויהודית שמסרו נפשם על זה (מגילת תענית פרק ו) ^ט.

ונחזור לראשונים, שיש צדיקים שגם בעולם הזה מתפרנסים מפרי מעשיהם, והמה זוכים אף בעולם הזה להיות נהנין מזיו השכינה, וקל וחומר בעולם הבא. והמצוה המסוגלת יותר לזה היא מצות הצדקה, וקרא כתיב (תהלים יז, טו) "אני בצדק אחזה פניך" כו', שבזכות הצדקה אחזה פניך, אך שלא תאמר אחר מיתה דוקא ואז נקרא שינה "מתוקה שנת העובד" (קהלת ה, יא), וכן "ישנתי אז ינוח לי" (איוב ג, יג), ולכן קאמר (תהלים שם) "אשבעה בהקיץ תמונתך", שגם בחיים חיותי אזכה לזה.

מצות צדקה מסוגלת ביותר לזכות ליהנות מזיו השכינה גם בעוה"ז

ט. וע"ע במחזור בני רומי ביוצרות שבת חנוכה; רש"י שבת כג, א; ר"ן על הרי"ף שם; תוס' פסחים קח, ב בד"ה היו באותו הנס.

דרוש מה

[דרושי הצל"ח דרוש לד]

יש להבין למה לא נעשה הישועה מהיוונים ע"י זרע דוד הראויים למלכות

[א] בענין הישועה שעשה הקב"ה בימים ההם בזמן הזה על ידי החשמונאים, והנה נמשך מזה אחר כך שתפסו החשמונאים את הכתר מלכות בראשם נגד שורת הדין, שהיה להם לשום כתר מלכות בזרע דוד הראויים לכך, ועבור זה באמת נחרב בית חשמונאי, ולא נשתייר מהם כלום בימי הורדוס דקטלינהו ומרד בהו'. וצריך להבין, על מה זה באמת עשה הקב"ה הישועה על ידי הכהנים, ולמה לא על ידי זרע דוד מבני זרובבל, להיות ידם בעורף אויביהם וישימו כתר מלכות בראשם.

אמנם לפי שעיקר כוונת אנטיוכוס היתה לעקור משפחת כהונה מישראל להכרית זרעו של אהרן, והיתה כוונתו כי בזה תושבת העבודה וקדושת המקדש ותיבטל קדושת ישראל, ולכן גזרו שכל בתולה הנישאת תבעל להגמון תחלה (מגילת תענית פרק ו')^א, והנה אונס בישראל משרי שרי, אמנם הכהנים אונס אסור להם, ואם כן לא היה באפשרי להם לישא אשה כלל, וממילא כלו להם הכהנים.

עיקר כוונת היוונים היה לעקור הכהונה מישראל

[ב] ואפשר שזה כוונת הרשעים היוונים במה שאמרו, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל (בראשית רבה ב, ד). והנה זה כמה שנים שדרשתי, שכיונו בזה על חטא העגל, ושוב מצאתי כן ביפה תואר בראשית (ב, ה)^ב, ובזה רצו להזכיר את הקיטרוג על אהרן ראש הכהונה. ובמדרש (ספרא ויקרא ט, ז) וכן בתרגום יונתן בפסוק (ויקרא ט, ז) "קרב אל המזבח", שהיה אהרן רואה קרני המזבח לפניו נראים כקרני שור וקרני עגל והיה מתירא, עד שאמר לו משה "קרב אל המזבח", {ובזה אמרתי פירוש ברש"י בפסוק שם, שהיה אהרן בוש וירא מלגשת^ג}, וזה רצו להזכיר ולעקור זרעו מישראל.

ובאמת כוונת אהרן היתה לשם שמים, להתעצל במעשהו עד יבוא משה רבינו עליו השלום, וגם שלא יתחייבו ישראל כליה, אמר, מוטב יתלה הסרחון בי (ויקרא רבה י, א), ועל ידי זכות זה אדרבה זכה למשוח בשמן משחת קודש בכהונה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל (שם) על הפסוק (תהלים מה, ח) "אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים

הגזירה של 'כתבו על קרן השור' היא להזכיר חטא העגל ולקטרג על אהרן

נס חנוכה נעשה ע"י זרע אהרן כדי להראות שחטא העגל נחשב לאהרן לזכות

י. ראה בבא בתרא ג, ב. וראה רמב"ן (בראשית מט, י) וז"ל: וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב והגיע העונש בסוף למה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב ג, ב), כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא, עבדא הוא. שנכרתו כלם בעון הזה, ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום. יא. וראה עוד רש"י שבת כג, א ד"ה היו באותו הנס. יב. ז"ל היפה תואר: ויתכן שרצתה לרמוז, שבמעשה העגל הורחקו מה, ושוב אין להם חלק בו. יג. ראה להלן אות ו.

שמן ששון"י⁷. ולכן אדרבה נעשה הנס על ידי הכהנים, לפי שהיוונים עשו כמו בלעם שנאמר בו (במדבר כד, א) "וישת אל המדבר פניו" להזכיר חטא העגל (תרגום יונתן שם), ועל ידי זה תחול הקללה, כן עשו היוונים לעורר חטא העגל, וכשם שחטא העגל נתקן על ידי שבט לוי⁸ ובכללם אהרן ובניו, ולהראות עתה שזכות אהרן קיימת, ולכן נעשה הנס על ידי כהני ה'.

וזה היתה כוונת יון הרשעה שטמאו כל השמנים (שבת כא, ב), כי בודאי לא במקרה נטמאו כל השמנים כי אם שכיונו לכך, כי אחרי שאז לא היה מלך בישראל, והיוונים דמו שישראל ישארו נכנעים כל ימות עולם בלי מלך, וקדושת הכהונה רצו לעקור לגמרי, אם כן אין צורך לשמן משחת קודש, ועיקר כוונתן שטמאו כל השמנים, כי סברו שגם שמן המשחה יבוא לידם לחלול.

ועוד היתה כוונתם בקרן השור, כדי שלא יבטחו ישראל על התשובה, ולכן אמרו כתבו לכם על קרן השור, הוא יוסף הצדיק שנקרא "בכור שור" (דברים לג, יז), ועל מה נתגדל קרן יוסף ליטול חלק בכורתו של ראובן, על ידי יצועי אביו (דברי הימים א' ה, א)⁹, ואף שראובן עשה תשובה (בראשית רבה פד, יט).

[ג] והנה במה שכתבתי שהיוונים רצו לעורר חטא העגל, נראה לענ"ד פירוש בפסוקים בהפטר (זכריה ג, א-ב), ויראני את יהושע עומד לפני מלאך ה' והשמן עומד על ימינו לשטנו, ויאמר ה' אל השמן' ונו'. והאברבנאל פירש הפסוקים הללו על מלחמת

היוונים טמאו כל השמנים כדי לעקור הכהונה

היוונים כונו ב'קרן השור' לייאש את ישראל מן התשובה

ביאור פסוקי ההפטרות ע"פ האמור

אנטיוכוס הרשע, ויהושע בן יהוצדק רמז לכהני ה' חשמונאי ובניו, והשטן רמז לאנטיוכוס.

והנה לפי הנראה, מלחמת אנטיוכוס היתה על כללות ישראל, לא ביחוד על הכהנים, אדרבה הכהנים התחילו להלחם בו, ואם כן איך שיך למימר והשמן עומד על ימינו לשטנו, והלא על הכלל יצא להשטין, לא על הכהנים בפרט. אמנם לפי מה שכתבתי, עיקר הגזירה שתיבעל להגמון היתה הכוונה על הכהנים להשבית זרעו של אהרן, ושייך שפיר לשטנו.

אולם במה שאמר שעומד על ימינו צריך ביאור, אדרבה עיקר אחיזת החיצונים מצד שמאל. ואולי כיון שיהושע עומד לפני המלאך, ונמצא שמאלו של המלאך ימינו של יהושע, והשטן לא עצר כח לעמוד מימינו של המלאך, ולכן עמד לימין הכהן לשטנו שהוא משמאלו של המלאך.

ועוד נראה לענ"ד, שכל השמדות שגזרו האומות על ישראל, היו אחר שהגלו אותם חוץ לארצם, שאז נחלש כוחם של ישראל ממיעוט שפע הקדושה בארץ לא להם, אבל היוונים רצו להחטיאם בארצם, ששם עיקר עוצם קדושתם ומנוחתם, ו'ימין' רומז לעיקר הכח, וזה כוונת הפסוק והשמן עומד על ימינו לשטנו, להחטיאו במקום עיקר שורש גבורתם של הכהנים, בארץ הקדושה.

[ד] אמנם לפי דרכנו הנ"ל, שאמרנו שרצה לעורר את חטא העגל על אהרן ראש הכהונה, ובאמת נהפוך הוא, שאהרן

יד. ז"ל המדרש: "וירא אהרן", מה ראה, אם בונין הם אותו, זה מביא צרור וזה אבן ונמצאת, מלאכתם כלה בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו, אני מתעצל במלאכתי, ורבינו משה יורד, ומעבירה לעבודה זרה, ומתוך שאני בונה אותו אני בונה אותו בשמו של הקדוש ברוך הוא וכו'. דבר אחר, "וירא אהרן", מה ראה, אמר אהרן, אם בונין הן אותו הסרחון נתלה בהן, מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל וכו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא לאהרן, "אהבת צדק", אהבת לצדק את בני ושנאת מלחייבן, על כן "משחך אלהים אלהיך", אמר לו חייך שמכל שבטו של לוי לא נבחר לכהונה גדולה אלא אתה. טז. ראה זוה"ק ח"א רסב, א; דעת זקנים דברים לג, ט. טז. ז"ל הקרא: "ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכרה". וראה שבת נה, ב.

זכות גדול היה לו מעשה העגל, ומנע את ישראל מבוא בדמים, והרחיב להם עבודת העגל עד מחר, ובא משה וביטלו וכיתתו לשברי שברים, מה שאין כן אם היה אהרן מסרב היו הורגין אותו ועושים העגל בעצמם בזריזות, והיו מקריבין לו בו ביום קודם ביאת משה. והנה ידוע שאלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחוב (ראה שיר השירים רבה א, מו), הרי שהזכיות המה מימין והחובות בשמאל, וכאן עמד השטן על ימינו של הכהן, דבר שהוא לזכות, לשטנו בדבר זה עצמו להזכירו לחוב.

[ה] ויאמר ה' אל השמן יגער ה' כך השמן יגער ה' כך הבוחר ירושלים. יש לדקדק מה היא האמירה ושני גערות הללו, ובפרט שאמירה בכל מקום היא לשון רכה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל (מכילתא בחודש ב) בפסוק (שמות יט, ג) "כה תאמר לבית יעקב", ואם כן לשון 'ויאמר' עם לשון 'גערה' סתרי אהדדי.

והנה כמה שאמרו מלכות יון כתבו לכם על קרן השור, כבר כתבתי שהיה כוונתם להזכיר עון העגל, ונכלל בזה שתי רשעיות, קטרוג על כלל ישראל, וקטרוג על הכהנים זרע אהרן, וכאשר כתבתי לעיל. ועוד בה שלישית, שרמזו בזה שלא יבטחו ישראל על קדושת ירושלים ובית המקדש אשר בקרבם, ולזה אמרו כתבו לכם על קרן השור, רמזו למשכן שילה שהוא בחלקו של יוסף הנקרא "בכור שור", ואף על פי כן נחרב ולא הגינה קדושתה, ודמו הרשעים שככה יקרה מקרה ירושלים. אבל האמת לא כן הוא, ושאני

היוונים כוונו ב'קרן השור' לרמז שלא יבטחו על קדושת ירושלים וביהמ"ק

ירושלים כי קדושתה קדושת עולם, ומכוון נגד בית המקדש של מעלה, ולכן תספיק קדושת המקום להגין על קדושת ישראל שלא נתחללה על ידי אנטיוכוס הרשע.

וזה אחד מן הטעמים שכתבו המפרשים, על מה הוגדל נס פורים שנקבע למשתה ויום טוב מנס של חנוכה, וכתבו שנס של פורים גדול מאד שהיה חוץ לארץ ולא היה שום הגנה לישראל, אבל נס חנוכה היה לישראל קדושת המקום הקדוש להגין עליהם."

נס פורים גדולה מחנוכה. כיון שהיה בחורל

ועתה בגלותינו בתי כנסיות מגינים עלינו, כי הם מעין קדושת המקדש (מגילה כט, א), והיא שעמדה לנו, שבכל הצרות שעברו על ראשנו לא עשה עמנו כלה. ואמרו רבותינו ז"ל (ברכות ז, ב): כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו, שנאמר (שמואל ב' ז, י) "ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ולא יוסיפו עוד בני עולה לענותו כבראשונה".

והנה השטן הרומז על אנטיוכוס הרשע וגם השר הממונה שלו למעלה, בא להזכיר שלשה מיני קיטרוג, וכולם רמזו בכתבו לכם על קרן השור. הראשון, לראש הכהנים אהרן קדוש ה', וגם לומר שמזה נראה לאהרן כעין קרני שור, ודימה השטן שזה לחובתו להזכיר חטא העגל, אבל נהפוך, קטגוריא זו לסנגוריא, כי אדרבה זהו זכותו.

[ו] ובה אמרתי לבאר כוונת רש"י בפרשה שמיני: "קרב אל המזבח", לפי שהיה אהרן בוש וירא מלגשת, אמר לו משה, למה אתה בוש לכך נבחרת. והנה רש"י פתח

ביאור בדברי רש"י 'שהיה אהרן בוש' וכו' ע"פ האמור

יז. ראה בינה לעתים דרוש יט (דרוש שני לחנוכה), וז"ל: טעם שני, כי צרות אנטיוכוס היו בזמן היות ישראל בארץ הקדושה ובזמן היות בית המקדש קיים, אשר בלי ספק זכות המקומות ההם וקדושתם סיוע גדול להקל מעליהם הסכנה ולגרום הבאת הנס, כי תמיד עיני ה' אלהינו בה, ואין כל כך מהתימה יעשה ה' אז נפלאות. אבל בימי אחשוורוש, שהיו מפוזרים ומפורדים אנה ואנה רובם בחוצה לארץ, ובזמן חורבן המקדש כי 'פליא ה' חסדו לנו, זה ודאי הוא ענין רשום מאד כי נתקיים מאמרו יתברך בהבטחתו 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים' וגו' (ויקרא כו, מד) וכו'. ואם כן מצד זה גדל נא כח נס של פורים, בהיותו נעשה בחוץ לארץ שלא במקום מקודש.

בתרתי, שהיה בוש וירא, ומסיים בחדא, שאמר לו משה 'למה אתה בוש', ועל היראה לא השיבו כלום, ועוד מאי 'לכך נבחרת'.

ונראה לענ"ד שהיה אהרן בוש לקבל גדולה זו לשמש לפני המקום, וגם היה ירא שראה כקרני שור, והיה סבור שזה מזכרת עון לו, ואמר לו משה על הבושה למה אתה בוש, ועל דבר היראה אמר לו, אתה סבור שזה לך מזכרת עון, אדרבה זכרון טוב הוא לך, כי 'לכך נבחרת', וכמו שהקדמתי בשם המדרש "אהבת צדק וגו' על כן משחק" וגו'.

[ז] **ולפי** שבזה אף שכוונת השטן היה להשטין, אבל באמת היה בזה

ביאור תשובת ה' לשטן
ע"פ האמור

מגיד זכות מליץ יושר, ולכן נאמר כנגד זה, ויאמר ה' אל השטן לשון אמירה שהיא דברים רכים. ונגד הקטרוג השני כקרני שור לקטרג על ישראל שהמירו כבודם בתבנית שור, וזה קטרוג גדול על ישראל להזכיר עונם, ולא ניחא ליה לקב"ה בזה, ולכן נאמר יגער ה' בך השטן לשון גערה בנזיפה. ונגד הקטרוג השלישי נגד ירושלים הרמוז בקרני שור, לומר כשם שמשכן שילה נחרבה קדושתה חרבן עולם "ויטוש משכן שילה" (תהלים עח, ט), ושכן יהיה לירושלים, נאמר ויגער בך הבוחר בירושלים, שהקב"ה בחר בירושלים לנחלה שאין לה הפסק.

דרוש מו

[דרושי הצל"ח דרוש לא]

לשבת חנוכה

עיקר השמחה בגאולה
העתידה תהיה בעבור
כנסת ישראל

[א] רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה' (זכריה ב, יד) י"ב. הנה בגאולה העתידה העיקר הכל כי ישוב ה' לשכון במקדשינו, אשר בבית שני היה חסר השראת [ה]שכינה (יומא כא, ב) ולעתיד נזכה לזה, והיה המדומה שעיקר הרינה יהיה לציון כי שם הוא משכן השכינה, ואמר הנביא, לא כן, רק רני בת ציון שהוא כנסת ישראל, כי עיקר השראת שכינה הוא למענם, ותדע, שהרי גם בזמן הגלות, כל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמם, ולעתיד בקיבוץ גלויות, השכינה עמנו תבוא ותשוב, וכן כתיב (דברים ל, ג) "ושב וקבצך", "ישוב" לא נאמר כי אם "ושב" (מגילה כט, א) י"ט. וזה כוונת הנביא, רני בת ציון, בת דייקא, ולא ציון בעצמה והיה עיקר השמחה כי אם בת ציון, כי למען בת ציון הוא עיקר ההשראה, ותדע שכן הוא, כי הנני בא כביכול אני בא עמך מהגלות ושכנתי בתוכך, בתוכך דייקא.

[ב] ושמא תאמר, כיון שהקב"ה כביכול בא עמנו מהגלות אם כן מה רבותא דגאולה, והלא גם בגלותינו לא עזבנו אלהינו ויהי עמנו. אמנם "גדול ה' ומהולל מאד בעיר

בזמן הגלות השכינה
שורה בישראל בסתר

אלהינו" כתיב (תהלים מח, ב), אבל המלך חוץ להיכלו אינו מראה נימוסי מלכותו בגלוי, כי אין זה כבודו להיות חוץ להיכלו, וכן השכינה בהיותה עמנו בגלות היא מסתתרת ומראה פנים של זעם במדת הדין ויסורי הגלות.

ואמנם הדין משותף ברחמים, כי זה טעם גלותה לחסות אותנו בסתר כנפי השכינה, וכן כתיב (ויקרא כו, מד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים", "לא מאסתים" מלשרות בתוכם¹ "ולא געלתים" לשון פליטה, וכן כתיב (שם, יא) "ולא תגעל נפשי אתכם", וכתיב בתריה "להפך בריתי איתם" לגמרי, "כי אני ה' אלהיהם" אפילו בשעת הדין דהיינו 'אלהיהם', אף על פי כן "אני ה'" לרחמים. והנה בעניינת אמן כתבו שהוא בגימטריא צ"א, דהיינו 'הויה אלהים' כ"א (עי' זוה"ק תרומה קעח, א). וזה שאמר הנביא ושכנתי בתוכך נאם ה', מה שהיה [עד] עתה נאם, דהיינו אותיות 'אמן' דין ורחמים, עתה ה' רחמים גמורים.

[ג] וגם הפרש גדול, כי בגלות אף שגלתה שכינה עמנו, אבל לא שרתה בתוכינו, והחוש מעיד, כי אין אתנו יודע עד

בזמן הגלות הדין
משותף ברחמים ובזמן
הגאולה תהיה רק
רחמים

בגלות גלתה השכינה
עמנו אבל איננה שורה
בתוכינו משא"כ בעת
הגאולה

יח. דרוש זה מבוסס על הפטורה של שבת חנוכה (זכריה ב, יד-טז; ג, ט): רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה', ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כי ה' צבאות שלחני אליך, ונחל ה' את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלם, כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם ה' צבאות ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד. יט. ז"ל הגמרא: תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמם וכו', ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמם, שנאמר "ושב ה' אלהיך את שבותך", "והשיב" לא נאמר אלא "ושב", מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמם מבין הגלויות. כ. ראה זוה"ק האזינו רצח, א. כא. צ"ל: 'הויה' אדנ"י. ור"ל, שם הויה"ה שהוא רחמים עם שם אדנ"י שהוא דין, עולין יחד צ"א.

מה, ואויל הנביא ומשוגע איש הרוח^{כז}, כל קביל די רוח יתירה בהו^{כח} לשבח עצמם שזוכין לרוח הקודש, ואין מהם יודע דברים הפשוטים, ומתגאים בנסתרות, ואין כאן מקום להאריך^{כט}. ונחזור לכוונתינו, שבגלותינו השכינה גלתה עמנו אבל לא בתוכינו, אבל בעת הגאולה הנני בא ושכנתי בתוכך.

[ד] ונלון גוים רבים וגו'. הנה הנביא היה בתחלת בית שני ואמר רני ושמחי בת ציון וגו', שלא יעלה במחשבתם שכוונתו היה על בית שני, ואם יראו אחר כך שאין הדבר כן יוציאו לעז על הנביא כי לא שלחו ה' צבאות, ולכן תיכף אמר להם הנביא כי "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב" (במדבר כד, יז)^כ, ואמר ונלון גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם, דהיינו לעתיד לבא שאז ימאסו אליליהם וישובו אל ה', וביום ההוא יהיה ה' אחד, אז ושכנתי בתוכך, לא עתה בבית שני, וכאשר תזכו ליום ההוא, אז וידעת כי ה' צבאות שלחני אליך.

[ה] ונלון גוים רבים וגו'. הנה לא גלו ישראל בין האומות אלא שיתוספו עליהם גרים, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל בריש פרק האשה (פסחים פז, ב), וזה גם כן טעם גלות השכינה להוציא ניצוצי הקדושה, כי טבע כל דבר להתדבק בשרשו, ואמנם לעתיד אז יהיה גמר הבירור^כ, ואז ילון גוים רבים אל ה'.

והנה היה מקום לישראל לומר, כי מה שגלתה שכינה לא לאהבתם של ישראל ולא לתועלתם, כי אם לכבוד עצמה להוציא הגרים מהאומות, ואמנם כאשר נחזה כי בסוף בעת הגאולה מעצמם יבואו גוים מאפסי ארץ וילון אל ה' והיו לו לעם, אם כן לא היה נחוץ להשכינה להיות גולה מגלות לגלות, אלא ודאי עיקר גלותה בשביל ישראל,

הנביא ביאר דבריו שכוונתו על הגאולה העתידה דווקא

השכינה גלתה עם ישראל כדי ללקט ניצוצי הקדושה

עיקר גלות השכינה הוא בשביל ישראל ודרך אגב היא מלקטת הניצוצה"ק

אלא אגב אורחא נעשה גם כן פעולה להוציא ניצוצי הגרים. וזה מאמר הנביא בשם השכינה, כאשר תראי כי ילון גוים רבים מעצמם ביום ההוא והיו לי לעם, ואף על פי כן ושכנתי בתוכך ולא בתוכם, אז תדע למפרע וידעת כי ה' צבאות שלחני אליך, מה שה' צבאות שלחני היה אליך למענך.

[ו] ונחל ה' את יהודה חלקו על ארמת הקודש ובחר עוד בירושלים. הנה אמרנו כי כל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמם, אבל ההפרש הוא, שאף שהיתה שכינה עמנו, אבל לא היה על ארמת הקודש בה"א הידיעה שהוא מקום המקדש. ועוד הפרש, כי אף שנתקדשו גם בחוץ לארץ מקומות בתי כנסיות ובתי מדרשים (מגילה כט, א), ו"בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך" (שמות כ, כא), מכל מקום לא היה שם שער השמים ואינו מכוון נגד ירושלים של מעלה, אבל מקום בית המקדש "מה נורא המקום הזה וגו' וזה שער השמים" (בראשית כח, יז).

והנה נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל (תענית ה, א) בפסוק "בקרוב קדוש ולא אבוא בעיר" (הושע יא, ט)^כ, ולכן ייעד הנביא ונחל ה' את יהודה חלקו על ארמת הקודש, כי אז יהיה חלק ה' עמו בארמת הקודש, ובחר עוד בירושלים, עוד דייק, שיבחר גם בירושלים של מעלה.

וזה רמז גם דוד המלך עליו השלום, (תהלים קלב, ה) עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, כוונתו, כי למצוא מקום לה' אין זה חידוש שיהיה צריך חיפוש כל כך, כי הלא גדול שמו בגוים ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמו^{כב}, אבל עיקר החידוש למצוא

אף שיש לנו בגלות בתי כנסיות אבל אינם מכוונים נגד ביהמ"ק של מעלה

רמז בפסוק 'עד אמצא מקום' וגו' ע"פ האמור

ראה תיקוני זוהר עז, א. כב. ע"פ הושע ט, ז. כג. ע"פ דניאל ה, יב. כד. וראה בדרוש ה מה שהאריך רבינו בענין זה. כה. ראה זוהר חדש בלק נה, ב. כו. ראה פרי עץ חיים שער קריאת שמע פ"ג. כז. ז"ל הגמרא: ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב "בקרוב קדוש ולא אבוא בעיר", משום דבקרוב קדוש לא אבוא בעיר, אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה. כח. ע"פ מלאכי א, יא. ופירש רש"י

מקום לה' שיהיה משכנות לאביר יעקב, משכנות דייק, שתי משכנות, משכן של מטה מכון נגד משכן של מעלה.

כי ומשתי את עון הארץ החיא ביום אחד^ל, ואם אין עון אשר חטא אין מורא מתהומא רבה.

יש תקוה לאחריתך' – הכוונה על הגאולה העתידה דווקא

[ז] **הנה** שמענוה באפרתה (תהלים שם, ו), כי רחל היא שהתפללה והובטחה על הגאולה, כמו שכתוב (ירמיה לא, יד) "רחל מבכה על בניה", וכתוב (שם, טז) "יש תקוה לאחריתך", "לאחריתך" דייקא, כי "טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז, ח), וראשית הגאולה שהיתה בימי זרובבל ובימי יהושע בן יהוצדק לא היה רק פקידה ולא גאולה^{כט}, ולא חזר הארון, ובבית שני לא היה שם ארון (יומא כא, ב), ומשניטל הארון אבן היתה שם ושתייה היתה נקראת, ועליה היה נותן הכהן ביום הכיפורים מדם חטאת הפנימית אחת למעלה ושבע למטה (עי' יומא נג, ב).

ועל זה נרמז בהפטרות הזאת (ג, ט), כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים, רמז 'אחת שבעה', כי כן היה מונה כהן גדול ביום הכיפורים, אחת, אחת ואחת וכו', עד אחת ושבע.

[ח] **ועוד** רמז באבן אשר לפני יהושע, על מקום המזבח הנקרא 'מזבח אבנים', כמו שכתוב (שמות כ, כב) "ואם מזבח אבנים", ושם הוא מקום השיתין, וכבר אמרו (סוכה נג, א): בשעה שברה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא^ל. כי באמת בנוקבא דתהומא שם הוא מקום הקליפות הנבראים על ידי מעשה הרשעים^{לא}, ובעא למשטפי עלמא, והמזבח מגין, ואמר הנני מפתח פתוחה^{לב} ולא יהיה מורא מתהומא רבה,

לעתיד לבא יתבטלו העונות ולא יהיה עוד מורא מהקליפות

[ט] **ונחזור** לעניינו, כי דוד אמר (תהלים קלב, ד-ח) **אם אתן שנת לעיני וכו', עד אמצא מקום לה' משכנות וגו',** ורמז בזה על גאולה העתידה, הנה שמענוה באפרתה, שם קבורת רחל "ותקבר בדרך אפרת" (בראשית לה, יט), ושמענוה באפרתה כמו שכתוב (ירמיה לא, יד) "קול ברמה נשמע" וגו', מצאנוה בשדי יער, כי מקום מקדש הוא נקרא יער בית הלבנון (מלכים א' י, יז. עי' יומא לט, ב), ונתן דוד סימן לידע אם היא גאולה ממש מנוחה עולמית או רק פקידה בעלמא, ואמר קומה ה' למנוחתך אתה וארון עווד, כי אם יחזור הארון והשכינה אז הוא מנוחה עולמית, מה שאין כן בית שני לא היה שם ארון.

[י] **כהניך ילבשו צדק** וחסידיך ירננו (תהלים שם, ט). הכהנים נקראו חסידיך על שם אהרן הכהן הראש, דכתיב ביה (דברים לג, ח) "תמיך ואוריך לאיש חסידך", ונתבאר דוד על גדולת ישראל בבית שני, והוכיח שאין זה גאולה אמיתית רק פקידה, שאם היה גאולה ממש היה הצלחת ישראל וגדולתם ונצחונם על ידי זרע דוד, כי הוא וזרעו להם משפט המלוכה לישב על כסא ה', ולכן אמר, הן אמת שיהיה לישראל גדולה לפי שעה בבית שני, אבל כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו, המה חשמנאי ובניו כהני ה' אשר נעשה תשועה גדולה על ידם, אבל בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך (תהלים שם, י).

חזרת השכינה והארון למקומם הוא סימן על הגאולה הנצחית

התשועה בבית שני לא היה ע"י בית דוד כיון שהיתה רק פקידה

שם: 'גדול שמי בגוים' - רבותינו פירשו, אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום, וכן כל תפלות ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה, וכן תרגם יונתן, וכל עידן דאתון עבדין רעותי אני מקבל צלותכון ושמי רבא מתקדש על ידיכון וצלותכון כקרבן דכי קדמי, וכן פירש המקרא, ולמה אתם מחללין שמי, והלא גדול הוא בגוים ואני אהבתי וחיבתי עליכם, שבכל מקום שאתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומוגש הוא לשמי. כט. ראה אברבנאל מלכים ב' כה. ל. פירש רש"י: 'שיתין' - חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים. 'קפא תהומא' - צף התהום למעלה ויצא. לא. ראה זוה"ק בראשית יד, ב. לב. פירש רש"י: 'הנני מפתח פתוחה' - מתיר קישוריה. לג. פירש רש"י: 'ומשתי' - והסירותי.

נס חנוכה היה ע"י פך של שמן לרמז שלא תתקיים מלכות החשמונאים

והנה סיים בסוף המזמור (שם, יז) **שם אצמיח קרן לדוד ערבותי נר למשיחי**. הנה אצמיח הוא עתיד וערבותי הוא עבר. ואמנם רבותינו ז"ל אמרו (מגילה יד, א): דוד ושלמה נמשחו בקרן ונמשכה מלכותם, שאול ויהוא נמשחו בפך ולא נמשכה מלכותם, ורמזה על זה חנה (שמואל א' ב, א) "רמה קרני", ודרשו רבותינו ז"ל (שם): "רמה קרני" ולא רמה פכ"ל. והנה בנס החשמונאים מצאו פך של שמן, ואומר אני שרמזו להם מן השמים שלא תתקיים מלכות החשמונאים, ורמזו להם בפך, כי לא נעשה להם נס שימצאו קרן שמן רק פך.

וזה שאמר דוד **שם אצמיח קרן**, ואני מצפה שיהיה ישועתנו בקרן ולהחזיר עשר קרנות שנטלו מישראל^ל, ואז סימן שיהיה לדוד, אבל מה שבבית שני נמצא פך שמן זה לא היה סימן למלוכה, רק ערבותי נר למשיחי שהיה לצורך המנוחה.

[יא] ונחל ה' את יהודה חלקו על אדמת הקודש. כי כל בתי כנסיות שבחוץ לארץ מקום משכן שכינה הם, ועל זה נאמר (יחזקאל יא, טז) "ואהיה להם למקדש מעט", ועתידיים בתי כנסיות שבחוץ לארץ שיקבעו בארץ הקדושה (מגילה כט, א), וזה ונחל ה' את יהודה אלו מקדשות שבחוץ לארץ, שכל אחד הוא רק חלק, ולכן נקרא מקדש מעט, ועתיד להיות כל זה על אדמת הקודש.

[יב] ונחל ה' בו. ראיתי בתרגום יונתן שתרגם ונחל לשון ינחיל, שכך תרגם: ויחסין ה' לדבית יהודה חולקהון וכו'. והנה בשלהי כתובות (ק"א, א), אמר רבי אלעזר, מתי חוץ לארץ אינן חייין, ומסיק לבסוף, שהקב"ה עושה להם מחילות^ל, [ופירש רש"י] ועומדים והולכים תחת הקרקע עד ארץ ישראל ושם מבצבצים ויוצאים, עיין שם. ולפירושו קשה, אם כן איך קאמר שמתו חוץ לארץ אינם חייין, והרי הם חיים בחוץ לארץ, שכיון שהולכים כבר חיו, ומה בכך שהולכים במחילות.

ולכן נראה לי דמתחלה אמר 'על ידי גלגול', והיה הכוונה שהעצמות יתגלגלו על הקרקע עד ארץ ישראל, ועל זה קאמר 'גלגול לצדיקים צער הוא', שאין לך בזיון גדול מזה, ולכן קאמר 'מחילות נעשו להם בקרקע' ושם יגולגלו העצמות עד ארץ ישראל, ולעולם אין רוח חיים בא בהם עד ארץ ישראל. ותדע, דלא קאמר 'אלא אמר אביי מחילות נעשו להם', משמע דלא הדר ביה מדברי רבי אילעא שאמר על ידי גלגול, אלא פרושי מפרש, שהגלגול יהיה תחת הקרקע תוך המחילות.

[יג] ואמרו עוד שם (ע"ב): עתידין צדיקים שמבצבצים ועולים בירושלים, שנאמר (תהלים עב, טז) "ויציצו מעיר", ואין עיר אלא ירושלים. והנה שלשה שותפין באדם, ובשעת מיתה הקב"ה נוטל חלקו (נדה לא, א), ובשעת תחיית המתים הקב"ה מנחיל אותם, חלקו שנטל בשעת מיתה.

לד. פירש רש"י: 'רמה קרני ולא רמה פכ' - זו היא נבואתה, שנתנבאת על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותן, במשיחת דוד ושלמה כתיב (שמואל א' טז, יג; מלכים א' א, לט) "קרן השמן", ובמשיחת שאול ויהוא כתיב (שמואל א' י, א; שם ב' ט, א) "פך". לה. ראה איכה רבה ב, ו ז"ל: עשר קרנות הן, קרנו של אברהם, קרנו של יצחק, קרנו של יוסף, קרנו של משה, קרנה של תורה, קרנה של כהונה, קרנה של לוויה, קרנה של נבואה, קרנו של בית המקדש, קרנו של ישראל, ויש אומרים קרנו של משיח וכו', וכיון שחטאו ניטלו מהן וכו' וניתנו לאומות העולם וכו', וכשישראל עושין תשובה הקב"ה מחזירן למקומם. לו. ז"ל הגמרא: אמר רבי אלעזר, מתים שבחוץ לארץ אינם חיים וכו'. ולר' אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים, אמר רבי אילעא, על ידי גלגול (מתגלגלים העצמות עד ארץ ישראל וחייין שם - רש"י), מתקיף לה ר' אבא סלא רבא, גלגול לצדיקים צער הוא, אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע, (ועומדים על רגליהם והולכים במחילות עד ארץ ישראל ושם מבצבצים ויוצאים - שם).

בתחיית המתים יתגלגלו מתי חורל במחילות בתוך הקרקע עד א"י ושם יחיו

יג

ביהודה

דרוש מו

נודע

וזהו ונחל ה' את יהודה חלקו, שינחיל את
יהודה להחזיר נשמות לפגרים מתים,
על אדמת הקודש, שלא תבוא בהם רוח
חיים עד שיגיעו תחת הקרקע, על אדמת
הקודש ובחר עוד בירושלים, כי שם יציצו
מעיר.

